

Т.В. Мамчур/T.V. Mamchur

НАВЧАЛЬНА КОЛЕКЦІЯ ГЕРБАРІЮ УМАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ САДІВНИЦТВА (UM) / EDUCATIONAL COLLECTION OF THE HERBARIUM UMAN NATIONAL UNIVERSITY OF HORTICULTURE

Уманський національний університет садівництва, вул. Інститутська 1, м. Умань, Черкаська обл., Україна udau@udau.edu.ua/Uman National University of Horticulture, 1 Institutska st, Uman, Cherkassy region, Ukraine

Науковий гербарій УНУС (UM) бере свій початок ще від Головного училища садівництва (1844 р. м. Одеса), як вищого навчального закладу для підготовки висококваліфікованих садівників і досвідчених науковців у галузі садівництва. На той час у навчальних закладах садівничого та агрономічного профілю обов'язковим предметом була ботаніка, фундаментальна наука, викладання якої тривало три роки, а основою її вивчення, крім навчальних посібників – був гербарій.

Науковий гербарій УНУС (UM) формувалася цілеспрямовано: шляхом збору рослин під час здійснення наукових експедицій, студентами під час опанування навчальних курсів з ботаніки, дендрології, лісівництва й ін., обміну між установами, за рахунок дарунків любителів природознавства, Його фонди є основою науково-інформаційної бази університету для фундаментальних і прикладних досліджень, що налічує більше 35 000 г.з., і розділено на такі частини – історичний, науковий і навчальний. До 2004 р. гербарій перебував у фондах кафедри ботаніки. З реорганізацією кафедри ботаніки та створенням кафедри садово-паркового господарства було виконано значний обсяг робіт з упорядкування гербарного фонду. За рішенням Вченої ради УНУС (протокол №3 від 10.12.2013 р.) гербарій став функціонувати, як структурний науково-дослідний підрозділ кафедри садово-паркового господарства. З 2015 р. гербарій набув статусу – “Науковий гербарій Уманського НУС” і є підрозділом Науково-дослідної частини Уманського НУС (протокол №2 від 26.11.2015 р.) та виконує функції ресурсного центру та центру колективного користування.

У 2016 р. Науковий гербарій Уманського НУС зареєстровано в Index Herbarium (New York) з ідентифікатором (акронім) – UM.

Гербарні колекції упродовж історії формувалися під час проведення наукових досліджень біорізноманіття викладачами та студентами кафедри ботаніки.

На сьогодні, згідно навчальної програми дисципліна «Ботаніка» викладається на трьох факультетах: агрономії, плодоовочівництва, екології та захисту рослин і лісового і садово-паркового господарства. Під час проведення лабораторних занять з ботаніки студенти працюють з живим матеріалом, гербаріями; у період навчально-польової практики здійснюють екскурсії у природу досліджуючи околиці м. Умані, НДП «Софіївка» НАНУ, виїзні експедиції формуючи як морфологічний, так і систематичний гербарії. З року в рік гербарний фонд поповнюється студентськими гербаріями, що містять збори не лише флори Уманщини, а й майже усіх областей України.

Слід відмітити, що навчальні гербарні колекції формувалися під керівництвом викладачів кафедри ботаніки – І.І. Білоуса, О.С. Бондара (1930-1935), В.С. Горячевої (1936-1960), В.Ф. Ніколаєва (1953-1964), Т.Б. Вакар (1962-1979), В.А. Гаврилюка (1962-2000), Н.І. Кутової (1973-1979), О.М. Данилевської (1974-1980), Н.Г. Гордєєвої (1976-1985), С.П. Романщак (1965-2000), Т.О. Кравець (1978-2014),

З.В. Геркіял (1985-2011), а на сьогодні О.В. Свистун (з 1997), М.І. Парубок (з 2000), Т.В. Мамчур (з 2009).

Навчальний гербарій (17 448 г.з.) включає демонстраційний (978 г.з.) та студентські гербарії – Чернівецького державного університету (25 г.з.), що імовірно поповнено викладачем ботаніки Н.Г. Гордеєвою, яка працювала у цьому закладі (1973-1976 рр.); Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (761 г.з.), який люб’язно подаровано к. б. н. доц. Г.А. Чорною; Уманського сільськогосподарського інституту (784 г.з.); Уманського національного університету садівництва (14 900 г.з.). Так, серед них, у фонді нами було виділено іменні гербарії: О.І. Шиндер (183 г.з., 2003-2004 рр.) – студент факультету плодоовочівництва і виноградарства; В.М. Фещенко (50 г.з., 2006-2007 рр.) – студент ФЗН факультету агрономії; О.О. Куценко (73 г.з., 2011-2012 рр.) – студент факультету агрономії А.В. Клібан (217 г.з., 2011-2012 рр.) – студент факультету плодоовочівництва, екології та захисту рослин і ін., які досліджували свої регіони. Гербарні етикетки під час формування гербарію набували різного вигляду (типографського, рукописного, чорнильних штемпелів). Навчальні колекції систематизовано в межах таксонів за філогенетичною системою А.Л. Тахтаджяна (2009).

Колекція демонстраційного гербарію, який призначено для вивчення курсу ботаніки розділу «Морфологія рослин» і «Систематика рослин» під час проведення лабораторних занять належить до навчального гербарію, який формувався на аркуші формату А4. Гербарні етикетки видрукувані типографським способом як російською (886 г.з.), так і німецькою мовами (50 г.з.). Виокремлено гербарні колекції *Algae*, *Lichenophyta*, *Bryophyta*, *Equisetophyta*, *Lycopodiophyta*, *Polypodiophyta* (*Pteridophyta*).

З метою поповнення гербарію УНУС новими зразками викладачами кафедри садово-паркового господарства М.І. Парубок, Т.В. Мамчур, О.В. Свистун та студенти факультету лісового і садово-паркового господарства з 2015 р. здійснюють науково-навчальну експедицію до с. Колочава Міжгірського району Закарпатської області. Студенти зі спеціальності “Садово-паркове господарство” ознайомлюються з субальпійськими рослинами, лучними, прибережними та водними, а також, занесеними до Червоної книги України. Вони їх описують, фіксують на фото та збирають гербарій.

Діяльність Наукового гербарію Уманського національного університету садівництва (УМ) ведеться за такими напрямками:

- систематизація та інвентаризація гербарію судинних рослин;
- створення інформаційної комп’ютерної бази даних наукового гербарію;
- створення гербарію рідкісних, лікарських, ефірно-олійних, декоративних та ін. груп корисних рослин Черкаської та суміжних областей;
- використання гербарію у проведенні наукових досліджень викладачами, студентами, аспірантами та іншими науковими установами.

Отже, на сьогодні гербарні колекції мають як історичну, так і науково-навчальну цінність з вивчення фіторізноманіття. Керівництво наукового гербарію УНУС (УМ) запрошує до наукової співпраці не лише студентів, аспірантів, викладачів навчального закладу, а й інших співробітників навчальних та наукових установ, які мають відношення до цієї улюбленої справи.